

Է Վ Է Ր Է Ս Թ

Ի Ն Չ Պ Է Ս Կ Ը Փ Ո Ր Ձ Ե Ն

Մ Ա Գ Լ Ց Ի Լ

796
5-81

18 APR 2018

02 NOV 2010

196
5-81

ԷՊԵՐԵՍՐ

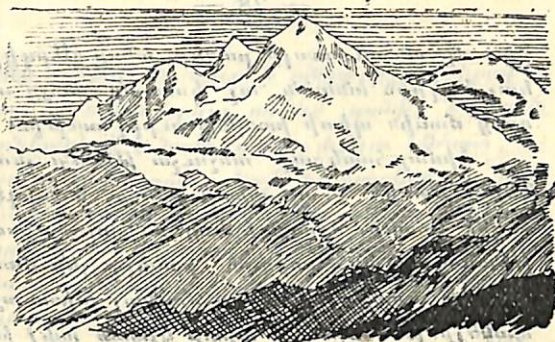
ԻՆՉՊԵՍ ԿԸ ՓՈՐՉԵՆ

ՄԱԳԼՅԻԼ

16 APR 2013

2808
22558

Է Վ Է Ր Է Ս Թ

ԻՆՉՊԷՍ ԿԸ ՓՈՐՁԵՆ ՄԱԳԼՑԻԼ

Հնդկաստանի հիւսիսային սահմաններուն վրայ կը գտնուի հակայական, երկնաւորաց լեռներու շարք մը, որոնք իրենց մշանջնապէս ձիւնադառ զաղաթները ամպերէն ալ վեր բռնած՝ կը տիրեն տախիան ցամաքամասին:

Այս լեռները կը կազմեն հարաւային եղերքը Թիպէթ կոչուած բարձրաւանդակին, որ կեդրոնական Ասիոյ բարձրագոյն տարածութիւնը կը կազմէ ու ոմանց կողմէ կը կոչուի «Աշխարհի տանիքը» և որուն ամենացած վայրը ծովէն 12,000 ոտք բարձրութիւն ունի: Թիպէթի մասին կը պատմուին

11054-54 (2327-55)

չատ մը բնհաւատաւի բաներ, անոր «Արդի-
կալ երկիր» անունն ալ կուտան բայց ա-
սոնց մասին պիտի խօսինք ուրիշ առթիւ:

Հիմաչ հասկցաք անշուշտ թէ ո՞ր լեռ-
ներու մասին է որ պիտի լսենք, և արդէն
ձեզմէ շատեր, որոնք իրենց աշխարհագրու-
թեան դասերուն սորված բաները չեն մոռ-
ցած (և այսպիսի բաները մոռնալ խիստ ոչ-
պանելի բան մըն է), պիտի կրնան ըսել թէ
այս լեռները էը ճանչցուին Հիմալայա լեռ-
ներ անունով, ինչ որ կը նշանակէ «Ձիւնե-
րու բնակավայրը»:

Հիմալայա լեռները կը կազմեն 1500
միլիոն երկարութեամբ չղթայ մը և կը բաժ-
նուին երկուքի — Արեւելեան և Արեւմտեան
չղթաներ անունով:

Արեւելեան բաժնին մէջ կը գտնուի
աշխարհիս բարձրագոյն լեռը — Էվէրէսթ —
որ անգլիացիի մը անունը կը կրէ, ի պա-
տիւ համանուն անգլիացի տեղակալի մը,
որուն հնգլական կառավարութեան երկրա-
քննական բաժնի քննչութեան օրով առա-
ջին անգամ քննուեցաւ այս լեռը:

Էվէրէսթի ձիւնապատկ դագաթը 29,000
տաք բարձրութիւն ունի — Մեծ Արարտաի
բարձրութեան գրեթէ կրկինը:

* *

Մարդիկ զարմանալի նախասիրութիւն-

ներ ունին: Եւ ո՞րքան անկարելի է իրարու
յար և նման երկու անձեր գտնել նոյնքան
տանիքակալի է նաեւ գտնել երկու անհատ, ո-
րոնք նոյն բանը, նոյն նպատակաւ, և նոյն
չափով սիրեն և հետամտին անոր: Ինչ որ
սակոյն տեսնաւրակ կ'ուսննայ ամէն ան-
հատ, և այս պիտի հետաքրքրէ ձեզ, հետեւ-
եալն է.

Մենք ի բնէ վիտաույներ ծնած ենք:
Մարդ իր ծնած օրէն մինչեւ մահ բաներ մը
կը վիտուէ: Ծատ անգամ ինքն ալ չի գիտեր
թէ ինչ կ'ուզէ գտնել. Սակայն ուրիշներէն
նուշի բան մը գտնել և ունենալ, ուրիշնե-
րուն չգտած մէկ քանը գտնել ու գիտնալ,
ուրիշներու չգտած մէկ բանը գտնել ու
տեսնել, անս մեր ամէնուն ալ շատ անգամ
անգիտակցաբար տեսողութեամբ նպատակը: Եւ
մարդիկ ո՞րքան իրենց նախնական պէտքերը
նարգէն հոգացուած գտնեն և ո՞րքան կրթուին
այդքան կը ստատկանայ, այդքան կ'աղնուա-
նայ այս նոր բաներ վիտուէ, գտնել, տես-
նելու փափաքը:

Եւ չպիտի զարմանաք լսելով թէ՛ ան-
միջապէս որ մարդիկ լսեցին աշխարհիս այս
բարձրագոյն լեռան, Էվէրէսթի մասին, զըտ-
նուեցան շատ մը մարդիկ որոնք բուն
փափաքն ունեցան բարձրանալ անոր վը-
րան և հան, այդ անմատոյց բարձրութենէն

գլխակալ՝ տեսնել այդ բաները, որոնք տմեկաւին ոչ մէկ մտկանդուցութի կողմէ տեսնուած՝ հոն պիտի պարզուէին իրենց տէքերուն առջեւ:

Դժուարութիւնները բազմաթիւ էին:

Էվէրէսթ կը գտնուէր Թիպէթեան հողամասին վրայ, երկիր մը ուր շատոնց արգելուած է օտարականներու մուտքը: Եթէ կար ամեն բոլոր անոնք որոնք առանց Թիպէթի քահանայապետ-արքային հրոմանին կը համարձակէին այդ երկիրը մտնել անխնայ կը մեռցուէին: Ասկից զատ բոլորովին աններելի էր ուսէ օտարականի մը համար մօտենալ Էվէրէսթին, որովհետեւ այդ Թիպէթցիներուն համար սուրբ լեռ մըն է:

Էվէրէսթ լեռը Թիպէթցիներուն կողմէ կը կոչուէ Չոֆօ-լընկա, որ կը նշանակէ լեռնեքու մայր աստուածը: Այդ հասկնալի է թէ ինչու այդքան երկար տորիներ անկարելի եղաւ Թիպէթի Տալայ-լամայէն (քահանայապետ-Թագաւոր) արաժնութիւն ստանալ Թիպէթ մուտք գործելով Էվէրէսթի գագաթը բարձրանալու փորձ մը ընելու համար:

Աւելի դժուրին գործ մը չէր նոյն ինքն լեռը բարձրանալը: Այդ բարձրութեան վրայ օդը այնքան կը նօսրանայ որ անկարելի կը գտնուէր բնական միջոցներով բարձ-

րանալ վեր: Սարսափելիօրէն ցուրտ և տոնտիկ հովեր կը փչէին: Մագլցողներուն զէմքերը չնչաւութեան դժուարութենէն կտակարմիր կը կտրէին, և յաճախելի գլխապառնայ ունենալէ զատ յերան հիւսնալութիւն կոչուած ահուկի տխրի մըն ալ ենթակայ կ'ըլլան այդ բարձրութեանց վրայ (*): Մըտքերնին պէտք եղածին չափ տրտղ չ'աշխատիր, և զփչերնէրը, այդ բարձրութեան վրայ անկարելի կ'ըլլայ քնանալ և կ'ազդուութիլ:

Բոլոր այս դժուարութիւնները, ստիպեց, աւելի և աւելի հետաքրքրութիւն արթնցուցին այս լեռը բարձրանալ փափաքողներուն մօտ, և գտնուեցան մարդիկ, որոնք տնկարելին փորձելու տենչէն մըղուած՝ երեք մեծ փորձեր ըրին Էվէրէսթի գագաթը բարձրանալու համար, երբ վերջապէս 1920 ին կտրելի եղաւ Տալայ-լամայի արածնութիւնը ձեռք ձգել:

Հետաքրքրութիւնը այնքան մեծ էր որ Անգլիոյ Արքայական Աշխարհագրական քնկերութիւնը և Ալպեան քնկերակցութիւնը իրենց կարելի ունէն միջոցները ի սպաս դրին այս յանդուգն լեռագնացներու տառջին խումբին, ու ամենք 1921 ին ճամբայ

(*) Որով բռնուեցաւ Լիմֆի հօրեղբորդին իր Արարատ վերելի ասեմ, ինչպէս կարգադրեմ մեր քիւմի, «Լիմֆի Արարատի վերելի» հասարակ մէջ:

երան դէպի Հնդկաստանս
Լերան ստորոտը համեմար համար հարկ
եղաւ երկար և յողենցուցիչ համարողու-
թիւն մը ընել Արևելեան Հիմալայաներու
բարձրադիր լեռանցքներէն դէպի Թիպէթ-
եան բարձրաւանդակը, ծովի մակերեսէն
13,000 ոտք բարձր:

Յաջորդ աշխատութիւնը եղաւ, լեռնէն
վար կախուող առնակոյտերու վրայէն համ-
բայ մը գտնել Երկարատեւ վնասուածքներէ
յետոյ յարմարագոյն համբան նկատուեցաւ
դիրք մը ուր տարիներու հնութիւն ունեցող
հակայական ստանակոյտ մը կը լեցնէր ամ-
բողջ լեռնածորը:

Մէկ երկու մաղցողներ հոն, այդ անծա-
նօթ և վտանգաւոր համբով, կեանքերնին
ամէն վայրկեան վտանգի ենթարկելով յա-
ջողեցան լեռն իվեր մագլցել և հասան 23,000
ոտք բարձրութեան մը: Այս մեծ յաջողու-
թիւն մըն էր, և անսարսկոյս աւելի և ա-
ւելի վեր բարձրանալու ճիգեր պիտի չստի-
սէին, եթէ օդերը օրէ օր աւելի վառթարա-
նալով չստիպուէին վերելքը յետաձգել յա-
ջորդ տարուան:

1922ի գարնան, նոյն խիղիւս լեռնա-
գնացները օգտուելով իրենց նախորդ տար-
ուան փորձաւորութենէն, ձեռնարկեցին երկ-

րորդ և աւելի լաւ կազմակերպուած ուղա-
ւանքին:

Հետեւին լեռնային աշխատութեան
վարժ Թիպէթցի և Շէրփայի բռնակիրներ
առած՝ անվախ խումբը բարձրացաւ լեռն ի
վեր, և Էվէրէսթի կողերուն վրայ, ծովէն
16,500 ոտք բարձր, յարմար դիրքի մը վը-
րայ հաստատեցին իրենց վրանաքաղաքը:

Այս դիրքը ամէն յարմարութիւն ունէր
իրը կեդրոնական կոյան գործածուելու,
և վեր ու աւելի վեր բարձրանալով հա-
տատեցին ուրիշ երեք կայաններ ալ: Առնց
վերջինը և բարձրագոյնը ունէր ծովէն
23,000 ոտք բարձրութիւն և պիտի գոր-
ծածուէր իբրեւ վերջին մեկնակէտը դէպի
գագաթ կատարուելիք յաջորդական ուղա-
ւանքներուն:

Շուտով ամէն ինչ կարգադրուեցաւ և
չորս նշանաւոր լեռնագնացներ, Մէլլորի,
Մօրհէա, Նօրթըն և Սօմըրվել ինը տեղացի
բռնակիրներով, օր մը, առտուն կանուխ
համբայ երան:

Վերելքը տաժանելի էր: Շատ չանցած
տախտուած տեղացիներէն չորսը ետեւ ձգե-
լով իրենք վեր բարձրացան: Այդ խեղճները
ուրդէն իսկ լեռն հիւսնողութենէ բռնուած
անկարող դարձած էին սեւէ աշխատանքի:

Հովը ստատիկ կը փչէր, ամէն վայրկեան

այդ ահադին բարձրութենէն վարը նետուելու վտանգին տակ, մնացողները շարունակեցին իրենց վերելքը:

Ժամեր շարունակ գերմարդկային ճիգերով շարունակուեցաւ տաժանելի գնացքը:

Գիշերը վրայ կը հասնէր: Յարմար վայր մը գտնելով, խորազանոց ահադին հովերու դէմ անկուեցան երկու վրաններ: Հարկ եղաւ տեղացիները վարի կայանը զրկել որպէսզի մնացեալները քիչ մը հանգչելով յաջորդ օրը կարենան իրենց ճամբան շարունակել:

Ուրբան երկար թուեցաւ այդ գիշերը: Այդ բարձրութեան վրայ, օգի նսարութենէն այնքան կը հեւային, որ անկարելի եղաւ քնանալ: Մէն մի քառորդ ժամուն հարկ

կ'ըլլար որ իրենցմէ մէկը դուրս ելլելով ամբողջնէ վրաններուն ցիցերը: Այլապէս վրաններն ալ, իրենք ալ անդունդն ի վար պիտի նետուէին այդ մեծ բարձրութենէն:

Առտուն մօտ Մէլըրը արդէն ստափիկ յոգնութենէն և տքունութենէն հիւանդացած էր:

Անկարելի էր հոտ մնալ: Եւ դառնալ պիտի նշանակէր լքել արշաւանքը: Կաւագոյնը Մէլըրին հոն ձգել և իրենք բարձրանալն էր:

Առտուն կանուխ Մօրճէտ, Նօրթըն և Սօմըրվէլ վերսկսան վերելքը: Ամբողջ կէս օր բարձրացան: Տակաւին երկու հազար ոտք բարձրանալիք ունէին: Կէսօրէ ետք ստիպուած եւս դարձան: Անհրաժեշտ էր չմթնցած եւս վրան հասնիլ: Այդ բարձրութեան վրայ գիշերել ոչ միայն անկարելի էր, այլեւ խիստ վտանգաւոր էր: Անդգոյշ փոյլ մը և կամ սխալ շարժում մը, և մահը անխուսափելի պիտի ըլլար:

Վերջապէս մթնշաղկն, իրենց մոմի բաղակները գործածելով վրանը հասան: Այդ օր բարձրացած էին 26,935 ոտք բարձրութեան մը—մեծագոյն բարձրութիւնը, որ մինչեւ այդ ստուն ունէ մարդ կրցեր էր մագլցիլ:

Այդ գիշեր ունեցան նոյնքան անհուն-
գիստ և վայանգաւոր օթեւանում մը:

Որքան յամառ է մարդաւ ի գին ամէն
վտանգի, տեղի տալ չէին ուզեր:

Յաջորդ օրը ուրիշ փորձ մըն ալ ըրին
— այս անգամ գործածելով թթուածին (*)
կողմը, չնչառութեան օգնելու համար: Թըր-
ուածինը յատկապէս պատրաստուած դրոնու-
ձեւ ամաններու մէջ կը կրէին իրենց կը-
նակներուն վրայ և մասնաւոր խողովակնե-
րով կը չնչէին զայն երբ զգային թէ օդին
նսարութիւնը ալ անկտրելի կը դարձնէ
բուստար չնչառութիւնը:

Մինչ այդ՝ վտրի կայանէն երկու ուրիշ
մադլցիպներ ալ, հարիւրապետ Պրուս և
Ֆինչ, հետերնին Կուրքա զինուոր մը տաւ՝
ճամբայ ելան, և անկայն տատիկ հովերու
հանդիպելով չկրցան յառաջանալ: Թթուա-
ծինի առատ գործածութեան չնորհիւն էր
միայն որ կրցան այդ գիշեր քիչ մը քնա-
նալ և կազդուրուելով յաջորդ օրը ուրիշ
փորձ մըն ալ ընել: Նորէն փոթորիկի բռ-

(*) Թթուածինը պարզ, անհոտ անգոյն եւ անհամ
կազ մըն է, որ օդի եւ ջուրի բաղադրութեան մէջ կը
մտնէ: Ողը կը բաղկանայ բթուածինէ եւ բարադածինէ:
Ջուրը կը բաղկանայ բթուածինէ եւ ջրածինէ: Թթուա-
ծինը այրող է. երբ կը ձնէնք, օդին բթուածինը կ'առ-
նենք, որ մեր սեւ (եւակային) արիւնը կը փոխէ կաւ-
միր (ճնշեակային) արեան:

նուեցան: Կուրքա զինուորը չնչապառ գե-
տին ինկուս: Ստիպուած հա դարձուցին զայն
և շարունակելով իրենց ճամբան հասան
27,235 ոտք բարձրութեան մը: Մեծ յաջո-
ղութիւն մըն էր այսքանը: Որքան կ'ուզէ-
ին սուրի յառաջանալ, բայց սնտանելի դար-
ձած ցաւաւն և անօթութիւնէն մղուած, հա
իրենց կայանը դարձան:

Ուրիշ վերջին փորձ մըն ալ կատար-
ուեցաւ. այս անգամ Մէլլըրի, Սօմըրլէի և
Քրօֆորդի կողմէ:

Կատարեցաւ այն կազմածներով զինուած,
անկտրելին ընելու հաստատամտութեամբ
գօտեպնդուած երեք անգլիացիները ճամբայ
եկան հետերնին տաւնը չորս քառանկիրներ
տաւոմ:

Գիշերանց ստատիկ ձիւն եկած էր, բո-
լոր հետքերը անյայտացած և առաջուան
բոլոր աղբանջանները ձիւնի տակ թաղուած
էին: Մէն մի քայլափոխ իր անյայտ վտան-
գէն ունէր: Գրեթէ մինչեւ մէջքերնին ձիւ-
նին մէջ թաղուած սկսան անծանօթ համբով
մը յառաջանալ: Միայն մէկ բան կը մտածէ-
ին, մէկ բան մտաւրած էին, մէկ բանի կը
ձգտէին — բարձրանալ լեւոն սպիտակափայլ
զառթիւր:

Ապահովութեան համար Մէլըրը, Սօ-
մըրվէլ և Քրօֆօրտ երկար պարանալ մը
կապուեցան իրարու:

Այս կանխազգուշութիւնը նախախնու-
մական զեր մը ունեցաւ իրենց համար: Զիւնի հակայական զանգուած մը որուն մէ-
ջէն կը յառաջանային սկսաւ սահիլ սասած
լեւնէն գէպի վարի անդնդային խորութիւն-
ները:

Հողիւ թէ կրցան ստիկումի ձիւ մը
տրծակել, վարի բեռնակիրներուն լուր տա-
լու համար, երբ տնտ անսեք բոլորն ալ
թաղուեցան տրագորէն սահող ձիւնին տակ:
Բարեպրտեհ գիպուածով մը միայն անդի-
տցիւներէն մին, որ ամենամարմնեղն էր, սա-
քերուն տակ զգայ ամբացած սուռոյցը և
հոն կառչած մնաց: Քիչ յետոյ միւսներն ալ
կոխելիք տեղ մը գտան և վար նստելով

տեսան որ իրենց հաւատարիմ բեռնակիր-
ներէն միայն չորսը կը տեսնուէին: Մնաց-
եալը, բոլորն ալ, վար գլորելով ձիւնի տակ
թաղուած էին: Բոլորն ալ վար վաղեցին և
զերմարդկային ճիգերով կակուղ ձիւնի մէ-
ջէն հողիւ կրցան երկու հոգի ազատել:
Միւսները բոլորն ալ անյայտ կորսուեցան:

Այսպէս վերջացաւ երկրորդ տարւոյն
փորձը և արշաւախումբը, քաջ և սակայն
գալախտ բեռնակիրներուն անյայտացած վայ-
րին վրայ, իբր յաշտածան՝ քարերու հակայ
դէպ մը կանգնելէ յետոյ վերադարձան Հնդ-
կաստան:

Երրորդ և ամենամեծ փորձը ձեռնար-
կուեցաւ 1924ի գարնան:

Կարելի եղածին չափ շուտ պատրաս-
տուեցաւ ամէն բան, որովհետեւ սաստիկ
հովերը և ձիւնի փոթորիկները Յունիսին
սկսելով գրեթէ ամբողջ տարին կը տեւեն հոն:

Հրամանատար Պրուս, որ առաջնորդած
էր նախորդ արշաւանքը իր խռնագնացները
լաւ ընտրեց և ամէն բան այնքան զարմա-
նալի ճշգրտութեամբ և արագութեամբ կար-
գադրեց և յառաջ տարաւ որ յաջողութիւ-
նը ամէն կերպով ապահովուած էր, և սա-
կայն հիւանդանալով առաջնութիւնը յանձ-
նեց Նօրթընի:

350 պաշար եւայլն կրող անասուններու կարուսն մը, որ իւրաքանչիւր տաւնին նոր ուժեր կ'ստանար, յառաջացաւ Թիպէթի բարձրաւանդակին վրայէն դէպի Եվէրէսթ:

Ընդհանուր կայանը կազմուեցաւ սաստիկ ցուրտ օր մը: Փոթորիկը օրէ օր կը սաստկանար: Սակայն հակառակ աիրող անհպատակ պայմաններուն կարելի եղաւ լերան վրայ 1-2 ուրիշ երկրորդական կայաններ ալ հաստատել: Օրէ օր աւելի վերին գիրքերուն վրայ կայաններ, հանգիստի վայրեր կը հաստատուէին:

Առաջին օրերը առանց վտանգի անցուցին: Օր մը սակայն, 4 տեղացի բեռնակիրներ, որոնք վերի կայաններէն մէկէն կը վերադառնային զարհուրելի դժուարութեան մը հանգիստեցան: Ախրամաք իջած էին այնպիսի տեղ մը ուր այլեւս անկարելի էր տարանով վար իջնել, ո՛չ ալ կարելի էր ետ վեր մագլցել: Հսկը զօրաւոր կը փչէր և ամէն վայրկեան վարը անդնդախոր վիհին մէջ իջնալու վտանգին ենթակայ էին:

Պէտք էր ազատել զոնոնք: Եւ այդ դժուարին և վտանգաւոր գործը ո՞վ աւելի սիրոյցօժար յանձն առաւ: Դո՛ւրս քան ինչ իսկանքն Երթըն, Մէլըրի և Սամըրլէ: Եւ հոս ալ կը կայանայ անգլիացի ուղղին մեծութեան գլխուն իրենքէն մին:

Մեծութեւր ծառայութեանց մէջ միշտ անձնաց մեծերն են որ օրինակ կը հանգիստնան իրենց հետեւորդներուն, և ոնոնց մօտ երբ խնդիրը վտանգի մէջ գտնուողներուն օգնելու հարց մըն է, օգնութեան սուէ գործնքան ալ համեստ ըլլայ ան, մեծութեան համար աննշան բան մը չէ:

Այսպէս Նօրթըն, Մէլըրի և Սամըրլէլ երկուր Երթըններով զինուած մօտեցան վտանգի վայրին: Արդէն գործի սկսեալ էր: Նօրթըն և Մէլըրի սառույցի մէջ ոտքերը անցնելու տեղ մը պատրաստելէ ետք, ոտքերնին հոն տեղաւորելով ամուր դիրք բռնեցին և երկայն պարանը իրենց մէջքէն անցնելով սպասեցին Իսկ Սամըրլէլ պարանին միւս ծայրը իր մարմնոյն կաշիսով սկսեալ մօտ տու մօտ բարձրանալ վեր: Ստիպուած էր սոհուն սառույցի վրայ իւրաքանչիւր քայլով իսկին համար տեղ փոփոխել: Վերջապէս հասաւ բարձրութեան մը ուրիշ աւելի բարձրանալ անկարելի էր, որովհետեւ պարանին վերջաւորութեան համար էր արդէն Իսկ ցուրտէն և անօթուած թնէն նուաղելու վրայ գտնուող բեռնակիրները տակաւին կրակ քան մը կարող վեր կը գտնուէին: Մէլըրի և Երթըն զիար: Պէտք էին իրենց համար վտանգը դէք տուած մօտեցալ իրեն: Նախ մէկը յետոյ

1361

1105454

1232455

երկրորդ մը յաջողեցան տպանով մտնելով հասնիլ Սօմերվէլին, որ զանոնք կրցած տեղէն բռնելով մօտէջեց պարանին, որուն կտուցելով տպանով վար իջան:

Միւս երկուքը սակայն այդքան բախտաւոր չեղան: Զախող շարժում մը ու ահա սկսան նորոգ սահիլ դէպի գտնովէժը: Քննդի պէս պռաւով սկսան ձեւքերով կտրծր ստաւած ձիւնը ճանկատել վար սահ-

լու տտնա: Վերջապէս կրցան կախուելիք տեղ մը գտնել: Թեւեռնէն կախուած մնացին:

Ամբողջ խումբը, ի տես այս ահաւոր վտանգին տարտափաճար կ'ապրտէին աղիտաւոր վախճանին: Ոչ ոք բերանը բանալու ոյժ ունէր:

Սօմերվէլն էր միայն որ պաղարիւնեալ թիւնը պահելով կրցաւ ստոյգ մահէ ազտանել զանոնք: Վատահնչող ձայնով մը հրամայեց որ անշարժ սպասեն իրեն: Եւ ինք սկսաւ իր դիրքն ու պարանին ուղղութիւնը փոխել: Մինչ այդ կտատկներ ընելով և խնդալով կ'աշխատէր անոնց ոյժ և սիրտ տալ մինչև որ պէտք եղած դիրքը բռնած նախ մէկին սպա միւսին օձիքէն բռնելով քաշեց մօտեցուց պարանին, այսպէս իր արթնամտութեամբը միայն ազատելով սոց երկու դժբախանքաւ կեանքերը:

Այս վտանգը անցնելէ յետոյ սպասեցին մինչև որ օդերը պայծառանան:

Նօրթըն և Սօմերվէլ առանց թթուածինի գործածութեան կրցան բաւական վեր բարձրանալ, երբ Սօմերվէլ ուժաթոսի բատիպուեցաւ կենալ իսկ Նօրթըն շարունակեց ժամուայ մը չափ վերջապէս նկատելով որ այդ ժամուան ընթացքին սոստիկ հովին դէմ հազիւ 80 ոտք կրցեր էր բարձրանալ և տեսնելով թէ որքան յոգնած է և անկարող աւելի վեր մագլցելու ստիպուած եւ դարձաւ: Էվէրէսթ անգամ մըն ու կըրցեր էր յաղթել իր վրայ բարձրանալ ուղղորդւած երբ անոնք արդէն 28,000 ոտք բարձրութիւն մը շահած էին:

Յաջորդ աւառան Նօրթըն, արդէն ձիւ-

նէն կուրցած ստիպուեցաւ այլեւս չմասնակցիլ արշաւախմբին: Վերջին խիզալս փորձը կատարուեցաւ 1924 Յունիս 6ին: Կը մասնակցէին Մէլքի և Ըրվին, վերջինը արշաւախմբին կրտսերագոյն անդամը:

Պայծառ առաւօտ մըն էր, երբ ժամը 8ին այս երկուքը ճամբոյ կտան հինգ տեղացի բեռնակիրներու հետ: Կ'ուզէին նախ հասնիչ լեռան վրայ թիւ 6 կայանը:

Հեաերին թթուածին ալ առած ըլլալով ապահով թիւ 6 կայանը հասան երբ բեռնակիրներ վար դրկեցին որ լուր տան իրենց ընկերներուն:

Յաջորդ առտուն ուրիշ մագդեղ մըն ալ, Օտէլ, առանձին ճամբայ ելաւ թիւ 6 կայանը երթալու համար: Իբր ապահովութիւն հետը թթուածին և նէրիշ պաշտօն առած էր:

Բաւական յառաջացած էր երբ իրմէ չատ վեր, լեռան դադաթին բաւական մօտ, ճերմակ ձիւնի վրայ շարժող սև կէտ մը կարծեց տեսնել: Վայրկեան մը միայն, ու հետ հովէն քշուող ճերմակ ամպ մը միջոցը կտրելով արդիւրեց աւելի տեսնել: Քիչ ցետոյ Օտէլ կրկին նշմարեց առաջին կէտը և յետոյ, առկէ քիչ մը վար ուրիշ կէտ մըն ալ որ դէպի առաջինը կը շարժէր: Լեռան դադաթը հասնելու հազիւ 800 տաք բարձրութիւն մը ունէին:

Կէսօրը անցած էր: Վերը իր ընկերները, բաւական արագ կը շարժէին, կարծես ժամ առաջ դադաթը հասնելով ետ վրան վերադառնալ կ'ուզէին: Օտէլ բաւական տակն մը վարէն դիտեց իր ընկերները, մինչև որ ուրիշ ամպ մը զանոնք բոլորովին ծածկեց իր տեսողութենէն, և սկսաւ ինքն ալ իր կարգին բարձրանալ անոնց ետեւէն: Թիւ 6 կայանը հասած էր արդէն, երբ ստակալի փոթորիկ մըն էր փրթաւ:

Օտէլ հասած սկսաւ խորհիլ թէ իր ընկերները վերը ինչ կը քաջէին այդ վայրէկանին: Լեռան կատարը հասած էին արդէս:

Չէր կրնար հանգիստ ընել, և սկսաւ ինքն ալ դէպի վեր բարձրանալ: 200 տաք բարձրանալէ ցետոյ սկսաւ սրտալ կանչել և սուրկի, որպէսզի քաջաւերէ իր ընկերները:

եթէ անոնք լսողութեան տանձանին մէջ կը գտնուէին: Ոչ մէկ պատասխան ստացաւ: Անձրեւ մը և ապա փքախոտն կտրկուար ասիակեցին որ ժայռի մը կտին տպաստանի: Հոն ալ մօտուորապէս ժամ մը սպասեց, և ապա կրկին թիւ 6 կայանը վերադարձաւ: Այդ պահուն օդը անգամ մըն ալ պարզուեցաւ, ամպերը փարտեցան և էվէրէսթի գագաթը սկսաւ մարգարտանման փայլիլ տրեւին ճառագայթներուն տակ: Օտէլ ի դուր աչքը սևեռեց դէպի գագաթը տանող կողը, բայց իր ընկերներէն ոչ մէկ հեռք կար հոն:

Վերջապէս կայանին մէջ իր ընկերներուն հանգիստին համար պէտք եղած ամէն բան կարգադրելէ յետոյ Օտէլ վար իջաւ և ղեկութիւնը հոն սարսուղ ընկերներուն հաղորդելու համար:

Վարը կեդրոնական կայանին մէջ այդ գիշեր մինչև ուշ տառն ամէնը ի դուր անձկանօք սպասեցին, յուսալով թիւ 6 կայանէն լոյսի նշոյլ մը անանել:

Յաջորդ առաւօտ սկսան հեռագիտակներով զննել վերի տարածութիւնը: Ոչ մէկ հեռք կորսուածներէն:

Օտէլ, անհամբեր, վարիններուն հետ նշանախօսութեան կարգադրութիւն մը ընելով վերստին նախ կայանը թիւ 5 և ապա կայան թիւ 6 գնաց: Օդը, այնքան դէշ էր

և չնչառութիւնը այնքան դժուար որ ամբողջ ճամբու ընթացքին թթւածին կը գործածէր:

Թիւ 6 կայանին, վրանը ճիշդ իր ձգածին պէս էր: Ոչ ոք հոն եղած էր:

Սկսաւ Մէլըրիի և Ըրֆինի բռնած ճամբով բարձրանալ, յուսալով որ պիտի կարենայ անոնցմէ հեռք մը, նշան մը գտնել:

Ցուրտ հովը կը սառեցնէր զինք, վերէվը շատ դժուար էր: Բայց հակառակ ասոնց երբեմն երբեմն հովէն սրտասպարուէրու և ինքզինքը ասքցնելու համար ժայռերուն ետեւը ապաստանելով երկու ժամ հոս ու հոն փնտռելէ ետք համոզուեցաւ թէ իրեն համար միքան անկարելի էր այդ ձիւնապատ հակաթան հեղմակոծ լեռան կողին վրայ գտնել իր ընկերներուն հեռքերը և կտրած սրտով թիւ 6 կայանը գործաւ:

Մինչ այդ վարը բոլորը իրենց գիտակները վեր ուղղած կ'սպասէին Օտէլին տալիք նշանին, երբ ահա թիւ 6 կայանէն պզտիկ սև կէտի մը վեր՝ դէպի լեռան ըսպիտակ կողը բարձրանալով անսուեցաւ: Ետեւէն բան մը կը քաշէր: Քիչ յետոյ նորէն վերադարձաւ: Աւ ահա լեռան վրայ կազմուեցաւ սև խոշ մը:

Ամէնը ստորափահար իրարու երես նստեցաւ: Մէլըրի և Ըրֆին կայան վերադարձած չէին: Անոնցմէ ոչ մէկ հեռք գրտահաւած էր:

Իսկ Օտէլ երբ երկու պարկերը քաշելով զանոնք խաչաձև փռեց լեռան վրայ, յանկարծ այնպիսի զգացում մը ունեցաւ որ,

կարծեց թէ Էփէրէսթ, հոն, իր Խաքերուն
ստակ կենդանացած կը ծածուկէր իրենց ան-
մառնականը վրայ, և իր տհեղազոջ հոգմե-
րով տապաւնէր կը կարգար բոլոր անոնց ու-
րանք կրնային համարձակիլ անոր գազաթը
լարձրանալու անմիտ փափաքն ունենալ:

Ընկիւք ուրիշ ոչինչ մնացած էր: Եւ
անմիջապէս որ Յոսէլ միացաւ իրենց, վայր-
կենական պատշաճանքով ամէն ինչ, արշա-
ւախաւորք կա Հնդկաստան երթալու համար
ճամբայ ելաւ:

Մէլըրի և Բրալին Էփէրէսթի գազաթը
հասան թէ ոչ, ոչ ոք գիտէ: Բայց իրենց
անունը վստահաբար տիտի տարի պատմու-
թեան մէջ և պեղակայաւ թոյլոր անոնց
կողմանէ որոնք ընծայեցին ծանօթանալու,
զգտաւոր փնտրեցին: Գազաթն փափաքն
մղուած անհաւան փոքրուած են չլա մը նո-
րանոր Խաքերուն կանաւել նրկրին և ա-
նոր ուսմանը վրայ:

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0301712